

Bảo đảm quyền tự do lập hội trong Dự thảo Luật về Hội của Việt Nam

GS.TS Nguyễn Đăng Dung*

Con người khác con vật ở chỗ là phải sống trong xã hội. Bên cạnh các cơ quan tạo thành cơ cấu quyền lực nhà nước, các tổ chức kinh tế là các tổ chức xã hội. Quyền lập hội là một trong những quyền cơ bản của con người trong việc tổ chức thành lập ra các tổ chức xã hội, một công cụ quan trọng có khả năng trong việc bảo vệ quyền của mình trước những nguy cơ vi phạm của các tổ chức, và cá nhân khác. Mặc dù ngay từ đầu kể từ khi vừa thành lập ra Nhà nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa Sắc lệnh số 52 năm 1946 về việc về thành lập hội, nhưng cho đến hiện nay gần 100 năm sau với 5 bản Hiến pháp đã lần lượt thông qua vẫn chưa được nâng cấp thành đạo luật. Bài viết này phân tích tầm quan trọng của các hiệp hội, cùng yêu cầu cần có của một dự luật về hội, như những hạt nhân cơ bản tạo nên một xã hội dân sự, một thành tố cần có bên cạnh nhà nước pháp quyền, và các tổ chức kinh tế mà chúng ta đang mong muốn xây dựng.

1. Hội là hạt nhân cơ bản của Xã hội dân sự

Chữ Dân sự “*Civile*” trong các ngôn ngữ của phương Tây đã gây ra nhiều sóng gió cho sự tranh cãi, cùng tạo việc tạo ra sự tiến bộ cho xã hội loài người. Đầu tiên phải kể đến tác phẩm *Hai chuyên luận về Chính quyền* (Two Treatises of Government) của J. Locke. Chuyên khảo đầu tiên của ông nói về những khiếm khuyết của chính quyền quân chủ chuyên chế với các nhìn gia trường thần thánh của học giả Filmer trước đó. Khảo luận thứ hai về chính quyền với tiêu đề: *Luận về nguồn gốc phạm và mục đích của Chính quyền dân sự*. Chính tác phẩm này đặt cảm hứng cho T. Jefferson viết bản Tuyên ngôn bất hủ của nước Mỹ và cũng là cơ sở nền tảng cho sự phát triển thịnh vượng sau này của họ. Nước Mỹ thịnh vượng được có rất nhiều nguyên nhân. Phải khẳng định trong những số đó họ có một xã hội dân sự vững mạnh bên cạnh một nhà nước rất cần thiết nhưng vừa phải.

Trong tác phẩm “*Nền Dân trị nước Mỹ*” tạo nên sự tuyệt đỉnh khoa học với chức danh Viện sĩ Viện Hàn lâm khoa học nước Pháp, Tocqueville đã nhận định: Nước Mỹ là một cộng đồng từ trung ương đến địa phương luôn có thói quen giải quyết các công việc của mình một cách tự chủ trước khi cần đến vai trò của nhà nước. Ông viết: “*Người Mỹ ở mọi lứa tuổi, mọi điều kiện, mọi hoàn cảnh, mọi trình độ thành phần trí tuệ luôn luôn kết hội lại với nhau. Không những họ chỉ có các hiệp hội thương mại và công nghiệp. mà ai ai cũng có chân ở trong đó, họ còn có cả ngàn kiểu hiệp hội các loại khác nữa: hội về tôn giáo, hội về đạo đức, hội nghiêm túc và hội tào lao, hội khá chung và hội rất riêng, hội vô cùng lớn và hội vô cùng bé. Người Mỹ lập hội để tổ chức lễ tết, lập hội để mở trường học theo lối seminaries, lập hội để xây dựng các quán nhậu, để dựng nhà thờ, để quảng bá sách, để cử các nhà truyền giáo để đi tới những vùng xã xôi tận đâu tận đâu. Cũng theo cách đó mà người Mỹ xây dựng bệnh viện, trường học. Kể cả khi có nội dung là làm sang tỏ một sự thật nào đó hoặc nhằm triển khai một tám gương nào đó, khi đó họ cũng lập ra một hội để hoạt động. Khắp nơi khi có một công trình mới mẻ nào đó, mà người Pháp bạn sẽ thấy đứng đầu là một người trong chính quyền và ở Anh là một người của hoàng gia, thì bạn hãy tin rằng ở Hoa kỳ đứng đầu là một hiệp hội.*”³²

* Khoa Luật ĐHQG Hà Nội.

³² Tocqueville: *Nền Dân trị nước Mỹ*, Nxb Tri thức Hà nội 2006 tr. 686;